

Dengue/DHF/DSS/EDS: Overview & Management

Professor Siripen Kalayanarooj
Director, WHO Collaborating Centre for
Case Management of Dengue/ DHF/ DSS
(1997-2015),

Queen Sirikit National Institute of Child Health,
Bangkok, Thailand

ระบาดวิทยา

สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

หน้าแรก | เกี่ยวกับเรา | สำหรับบุคลากร | สถานการณ์โรค | แผนที่โรคระบาด | ความรู้ทั่วไปสำหรับประชาชน | ศูนย์เอกสาร | กิจกรรม | แผนงาน | ติดต่อเรา

หนังสือสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ
ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้

ข่าวประชาสัมพันธ์
ประกาศ วันไข้เลือดออกอาเซียน วันที่ 15 ม.ค. 2558 (05 ม.ย. 2558)
ประกาศ กฎหมายที่ควรรู้ของ บุคลากรภายใน สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง (15 ธ.ค. 2558)

สถานการณ์โรค สถานการณ์ไข้เลือดออก > สถานการณ์ไข้เลือดออกในประเทศไทย ปี 2558

Like 6 0 พับ Share 1

สถานการณ์ไข้เลือดออกในประเทศไทย ปี 2558
จำนวนผู้ป่วยสะสม ณ วันที่ 05 ม.ค. 2559 (สัปดาห์ที่ 52)

Table with 3 columns: Category, 2558, 2557. Rows include total patients, deaths, and ratios.

รายงานสถานการณ์โรคไข้เลือดออก ปี 2558 (สัปดาห์ที่ 52)

MAP, Dengue Situatin 2015

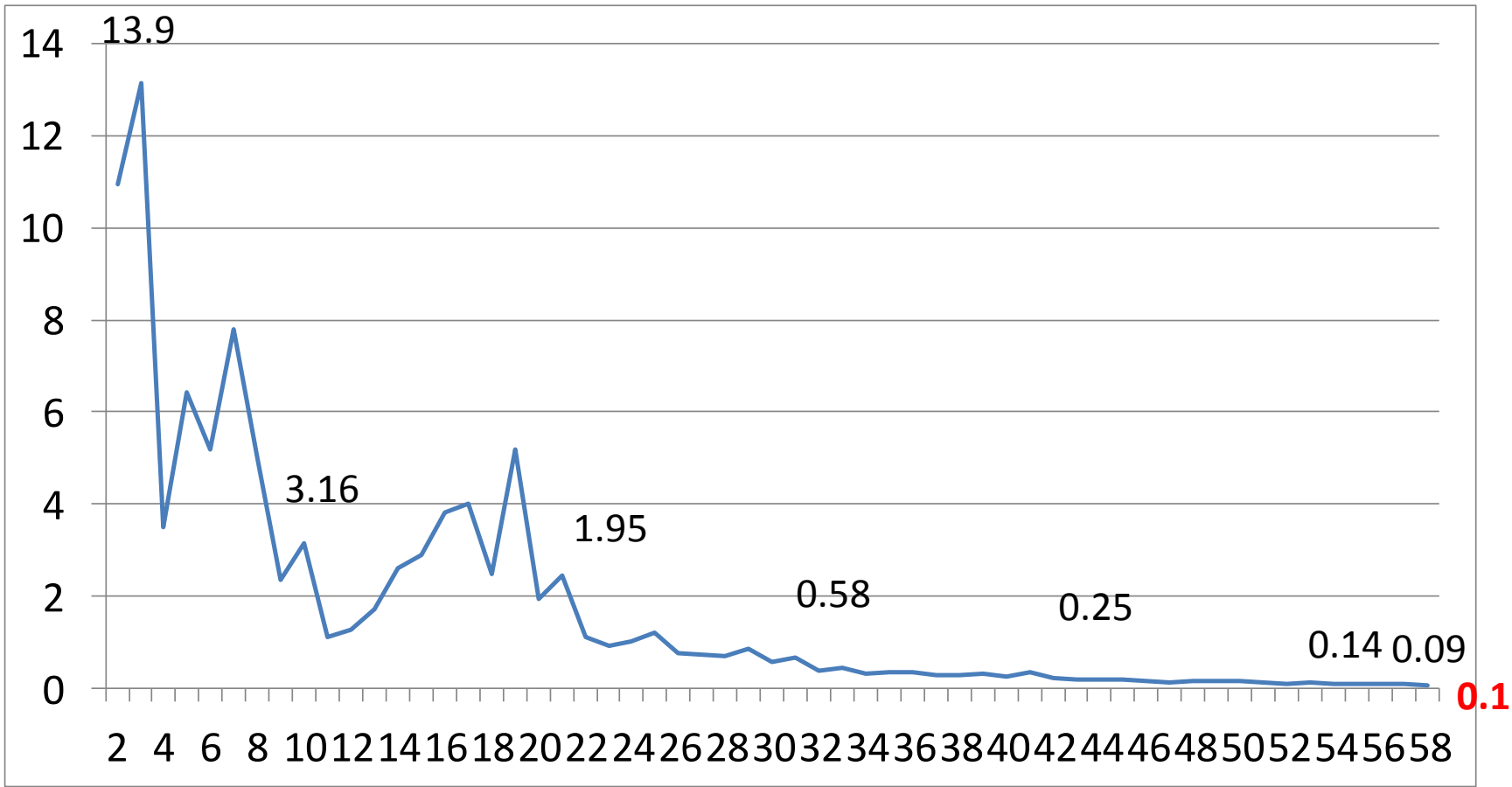
สำนักโรคติดต่อนำโดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เบอร์โทรศัพท์ อีเมล : thaivbd.it@gmail.com

Copyright © 2013 www.thaivbd.org. All Rights Reserved.

ผู้เข้าชมทั้งหมด 120,068 คน ผู้เข้าชมวันนี้ 171 คน

อัตราป่วยตายของผู้ป่วยไข้เลือดออกในประเทศไทย พ.ศ. 2501 - 2558

Reported cases of dengue 2014-2015

	2013	2014	2015
Morbidity	150,174	40,278	142,295
Dead	131	41	141
CFR	0.09	0.10	0.1

Peak incidence of dengue infections - 2015

Age range (year)	%
15-24	28.56
10-14	20.39
25-34	14.89

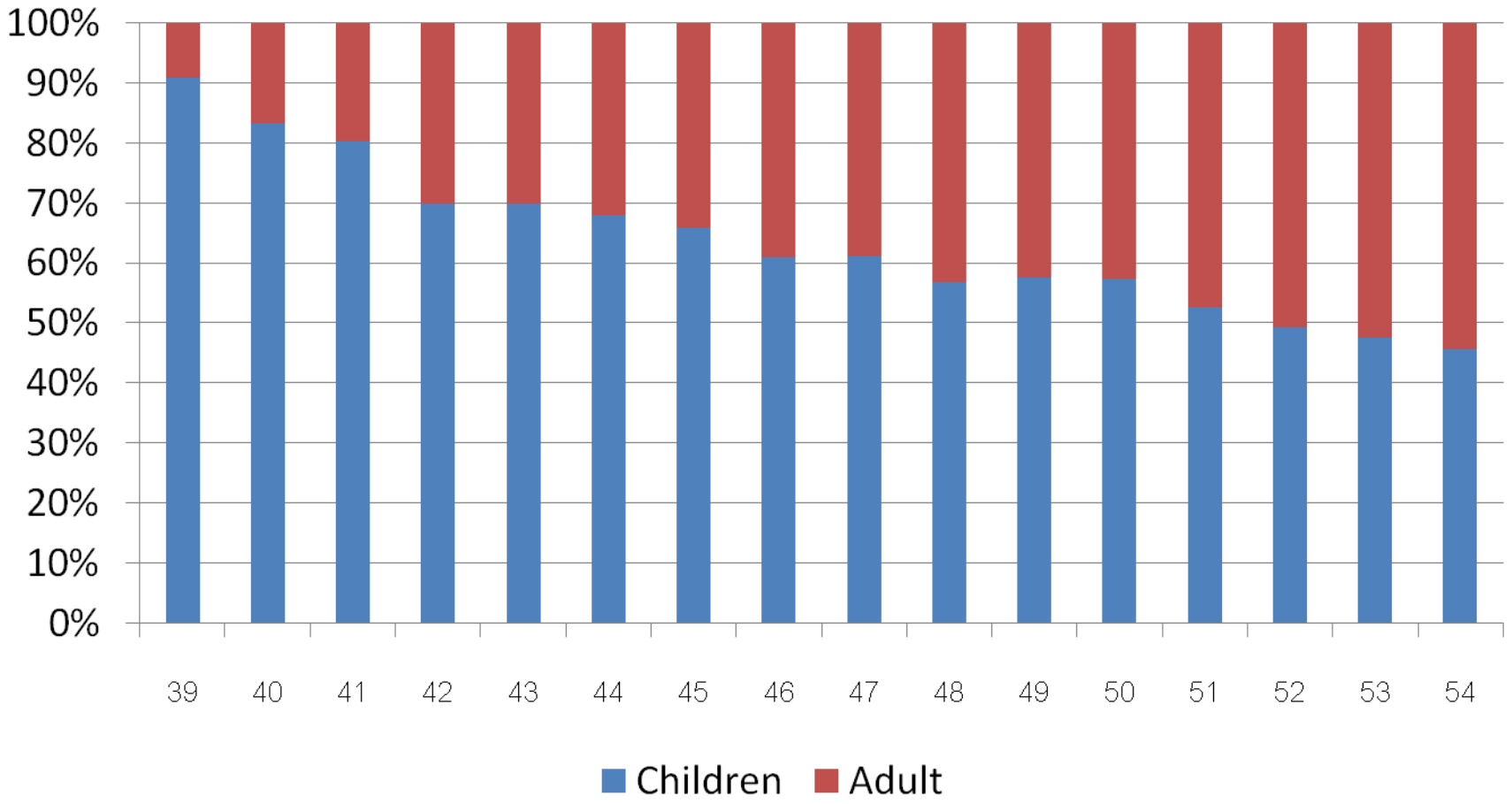
Northeast regions – 10-14 years

Top 5 provinces 2559 (19 Jan):

- Bangkok - 987
- Nakornpratom - 114
- Phuket - 38
- Srisaket - 102
- Pitsanuloke – 57
- อันดับ 10 – พิจิตร - 29

เปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วยไข้เลือดออกเด็กและผู้ใหญ่ พ.ศ. 2539 - 2554

Situation in Thailand 2004-2008

- 54% in children
- 46% in adults
- CFR 0.13%
  - Children 0.14%
  - Adults 0.12%
- Oldest age 92 years!
- Youngest - before birth!!! (Vertical transmission)

สาเหตุ

Etiology

Dengue Viruses

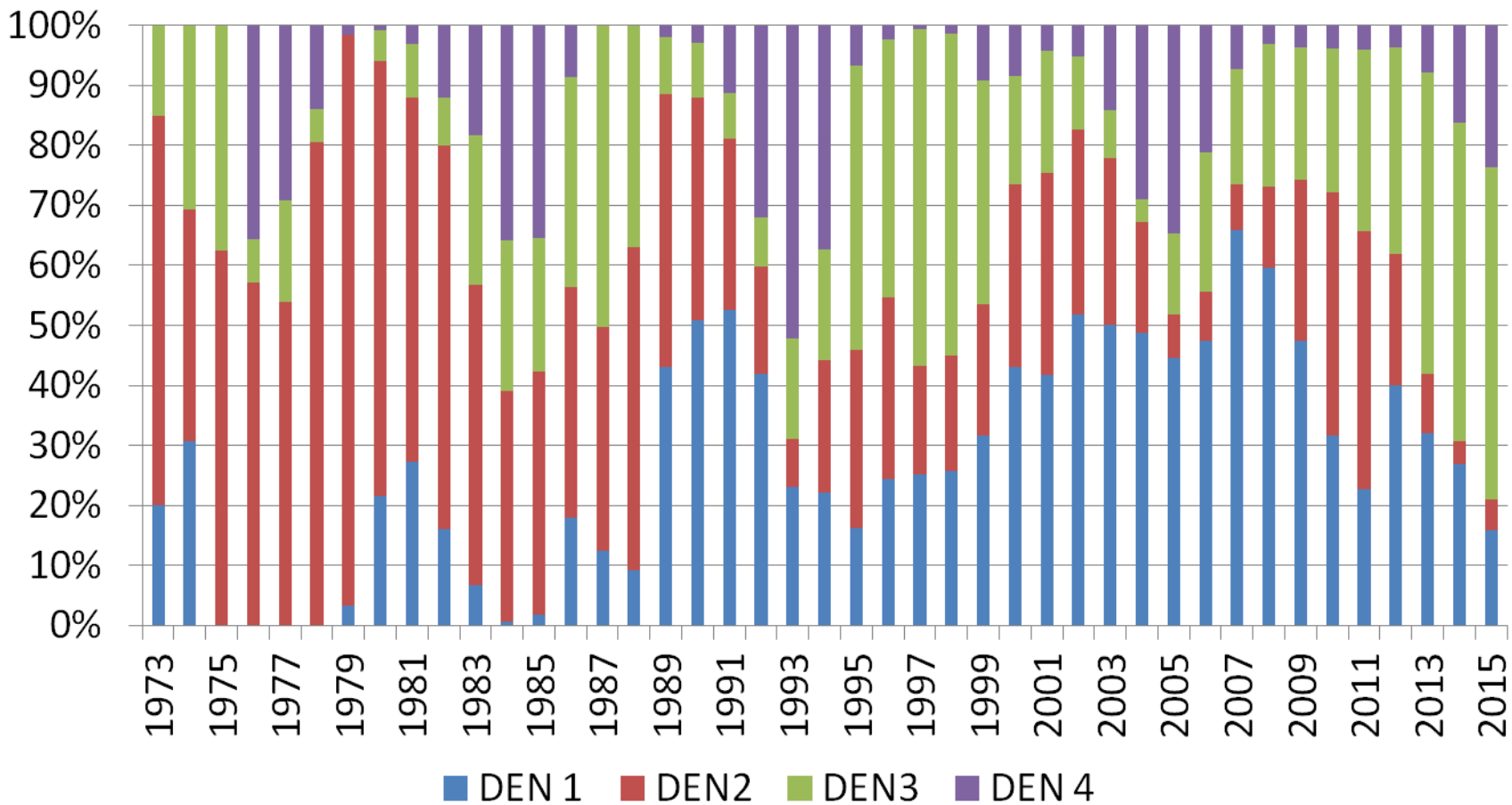
- Dengue 1 - not severe
- Dengue 2 - more severe, more shock
- Dengue 3 - Involvement of liver
- Dengue 4 - less common in Thailand

But any dengue serotypes can lead to death if the patients presented with prolong shock

Dengue Serotypes

Queen Sirikit National Institute of Child Health 1973-2015 (April 15)

Other Viral Hemorrhagic Fever

- **Ebola Hemorrhagic Fever (EHF)**
- Marburg Hemorrhagic Fever (MHF)
- Crimean Congo Hemorrhagic Fever (CCHF)
- Yellow Fever (YF)
- Rift Valley Fever (RVF)
- etc....

การติดต่อ

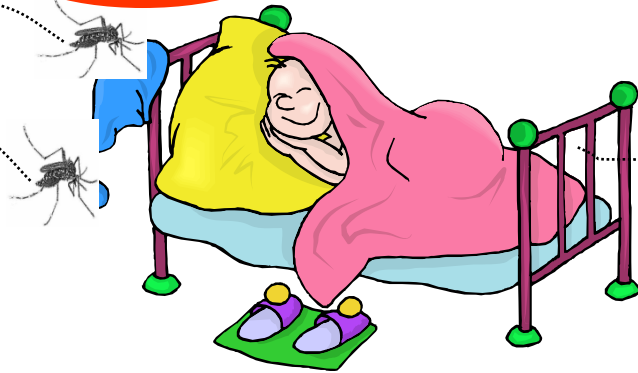
Transmission of Dengue virus

ระยะพักตัวในยุง

8-10 วัน

Viremia

ระยะไข้สูง

ระยะพักตัวในคน

5-8 วัน

ปัจจัยเสี่ยง

- Repeated infections: secondary infection
- Dengue 1 infection
  - Life-long immunity to dengue 1
  - Cross protection to Den 2, Den 3, Den 4
- Infection with different serotype after one year
  - Low antibody level that cannot protect Dengue 2, 3, 4
  - These low levels of antibody enhance dengue virus es to get into the cells and replicate (increase number of viruses)
- Infection after 5 years
  - Like primary infection

- **Primary infections**
  - Usually mild
  - Present as dengue fever (DF) in > 90%
  - **Except in infants 6 - 12 months, can present as dengue hemorrhagic fever (DHF)**
- **Secondary infections**
  - **>50% present as DHF**

High risk patients

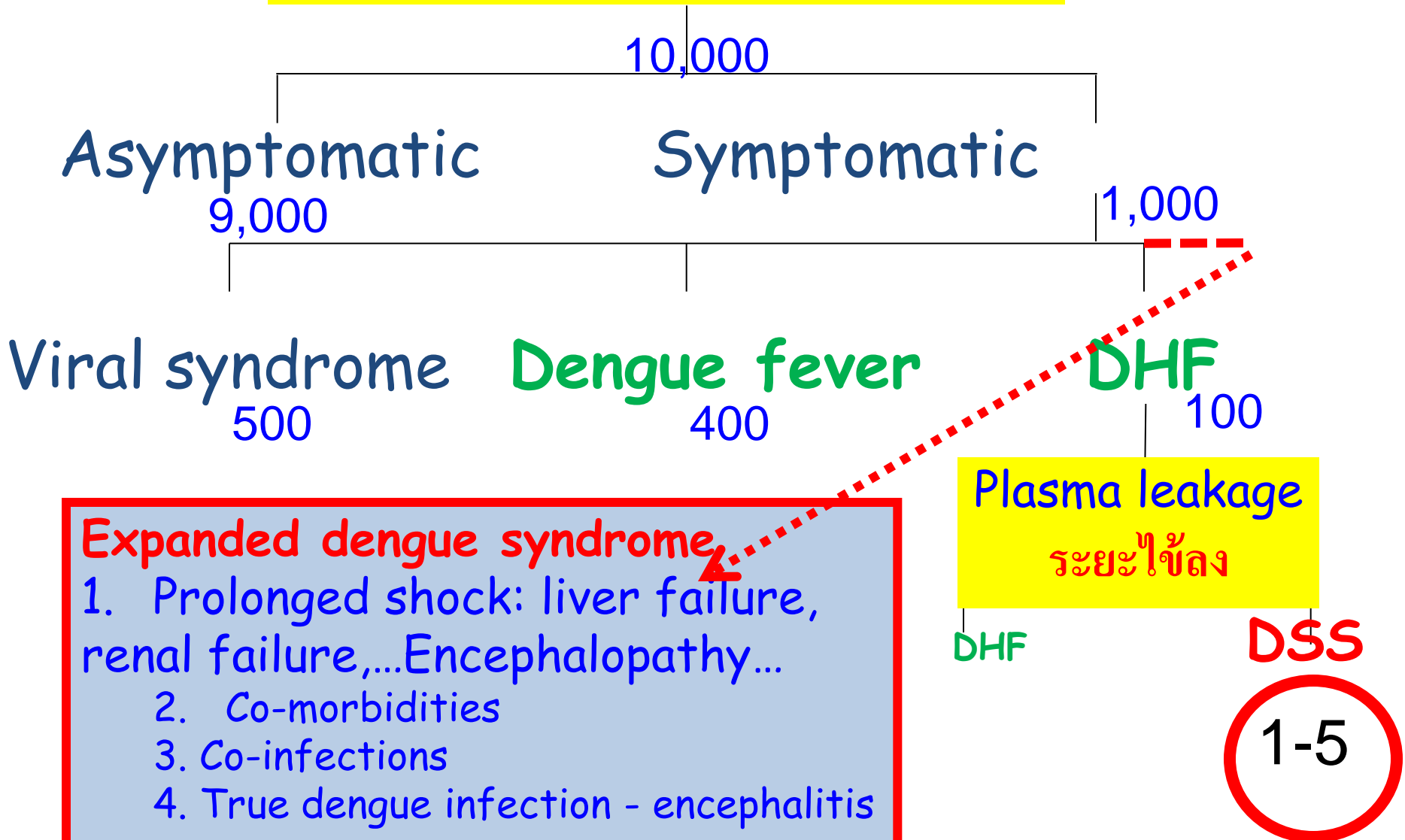
- Infants, Elderly, Pregnancy
- Obese patients
- Prolonged shock
- Significant Bleeding
- Encephalopathy: confusion, Fowl speaking, convulsion, coma
- Underlying diseases; DM, HT, Thalassemia, liver-kidney-heart diseases
- Referred patients

DIHF
Preventable,
Treatable
disease

การติดเชื้อ อาการ และอาการแสดง

Dengue virus infection

Dengue Fever (Infection)

- Headache
- Retro-orbital pain
- Myalgia
- Arthralgia/ bone pain (break-bone fever)
- Rash
- Hemorrhagic Manifestations
- Leukopenia (WBC < 5,000 cells/ mm³)
- Platelet count $\leq$ 150,000 cells/mm³
- Rising HCT 5-10%

Diagnosis :

Tourniquet test positive + WBC $\leq$ 5,000 cells/cu.mm
(positive predictive value = 83%)

Dengue Hemorrhagic Fever

Clinical

- High, continuous fever 2-7 days
- Hemorrhagic manifestations: tourniquet test positive, petechiae, epistaxis, hematemesis, etc...
- (Liver enlargement)
- (Shock)

Laboratory

- Evidence of plasma leakage; rising Hct $\geq 20\%$, pleural effusion, ascites, hypoalbuminemia (serum albumin < 3.5 gm%), UTZ
- Platelet count $\leq 100,000$ cells/ mm³.

Note: Patients who have definite evidence of plasma leakage, hemorrhagic manifestations and thrombocytopenia might not be present as the exception.

Severity of DHF

- **Grade I - No shock**
- **Grade II - No shock, spontaneous bleeding**
- **Grade III - Shock**
- **Grade IV - Profound shock (immeasurable BP/ Pulse)**

Pathophysiologic changes in DHF

- Plasma leakage
  - Main problem in most patients
- Abnormal hemostasis
  - Thrombocytopenia (platelet < 100,000 cells/cumm)
  - Prolonged coagulogram
  - Febrile phase - minor bleeding
  - Prolonged shock - massive bleeding

Except patients with underlying peptic ulcer, menstruation, on aspirin, NSAID, steroid

Expanded Dengue Syndrome

- DSS with prolonged shock and organ (s) failure? > 50%
- DHF/DSS with co-morbidity
- DHF/DSS with co-infections

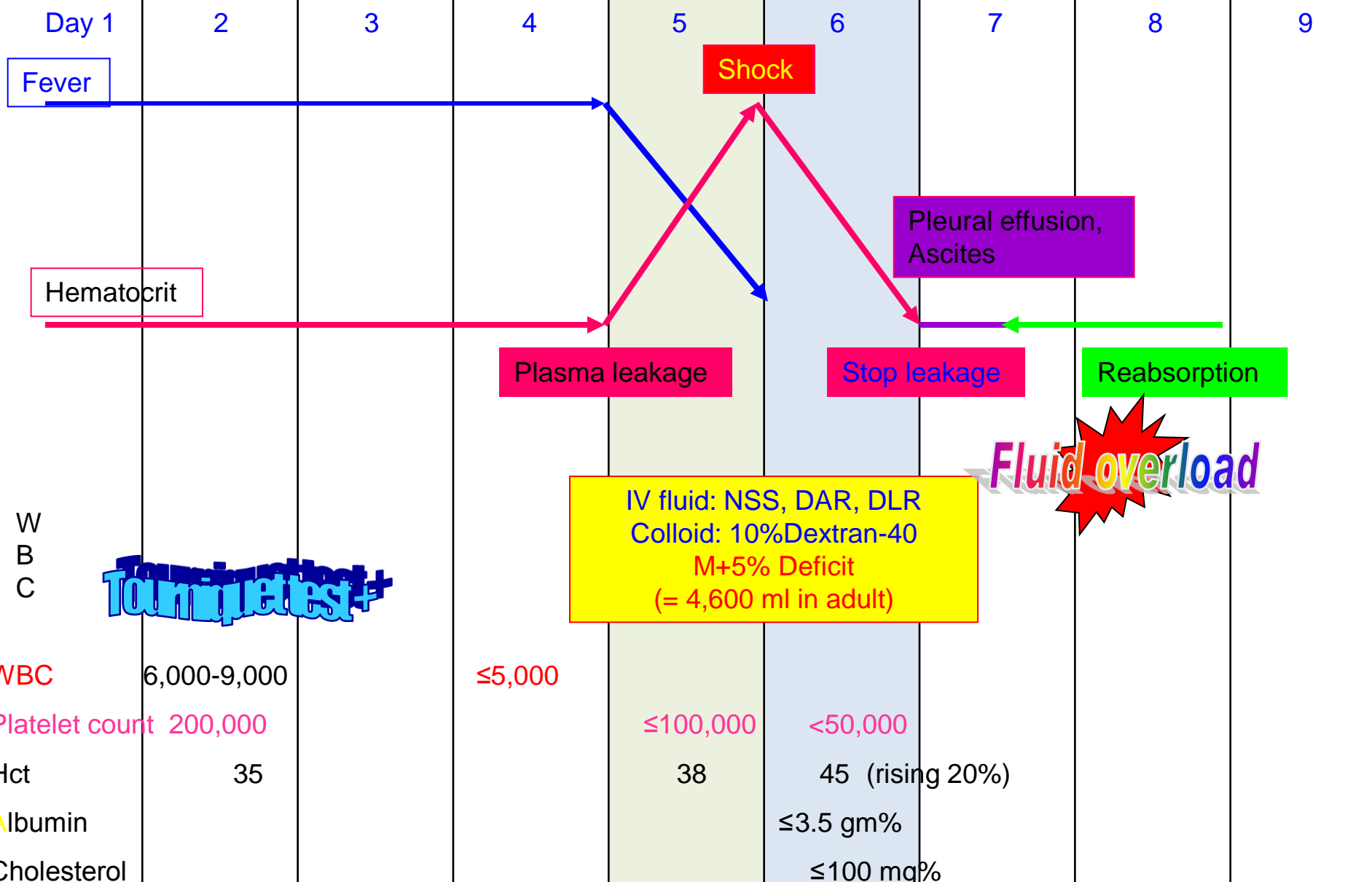

Other common symptoms

- Nausea/ vomiting
- Abdominal pain
- **Asthenia**
- URI symptoms
- Diarrhea
- Etc...

Natural course of DHF

W
B
C

Tourniquet test +

IV fluid: NSS, DAR, DLR
Colloid: 10% Dextran-40
M+5% Deficit
(= 4,600 ml in adult)

WBC	6,000-9,000	≤5,000	
Platelet count	200,000	≤100,000	<50,000
Hct	35	38	45 (rising 20%)
Albumin			≤3.5 gm%
Cholesterol			≤100 mg%

Professor Siripen Kalayanaroj

การวินิจฉัยภัยโรค

การวินิจฉัย

- **Tourniquet test**
- **CBC**

อย่างช้าที่สุด วันที่ 3 ของไข้

และตรวจติดตามจนกว่าไข้จะลงอย่างน้อย 24 ชั่วโมง

การตรวจทูลินเกตต์ (การวัดความดัน และรัดแขนไว้ 5 นาที)

$$\frac{\text{Systolic} + \text{Diastolic}}{2} = 5 \text{ นาที}$$

การตรวจคัดกรองเพื่อการวินิจฉัย

การตรวจนิเกต์ที่จะให้ผลบวก ในผู้ป่วยติดเชื้อเดงกี

- วันแรกของไข้ 50%
- วันที่ 2 70%
- วันที่ 3 > 90%

การตรวจนิเกต์ที่ให้ผลลบลง

- ผู้ป่วยอ่อน
- ผู้ป่วยผอม
- เทคนิคไม่ดี (รัดแขนไม่กระชับ ความดันไม่คงที่)
- กำลังอยู่ในภาวะช็อก

CBC - complete blood count

(ตรวจนับเม็ดเลือด)

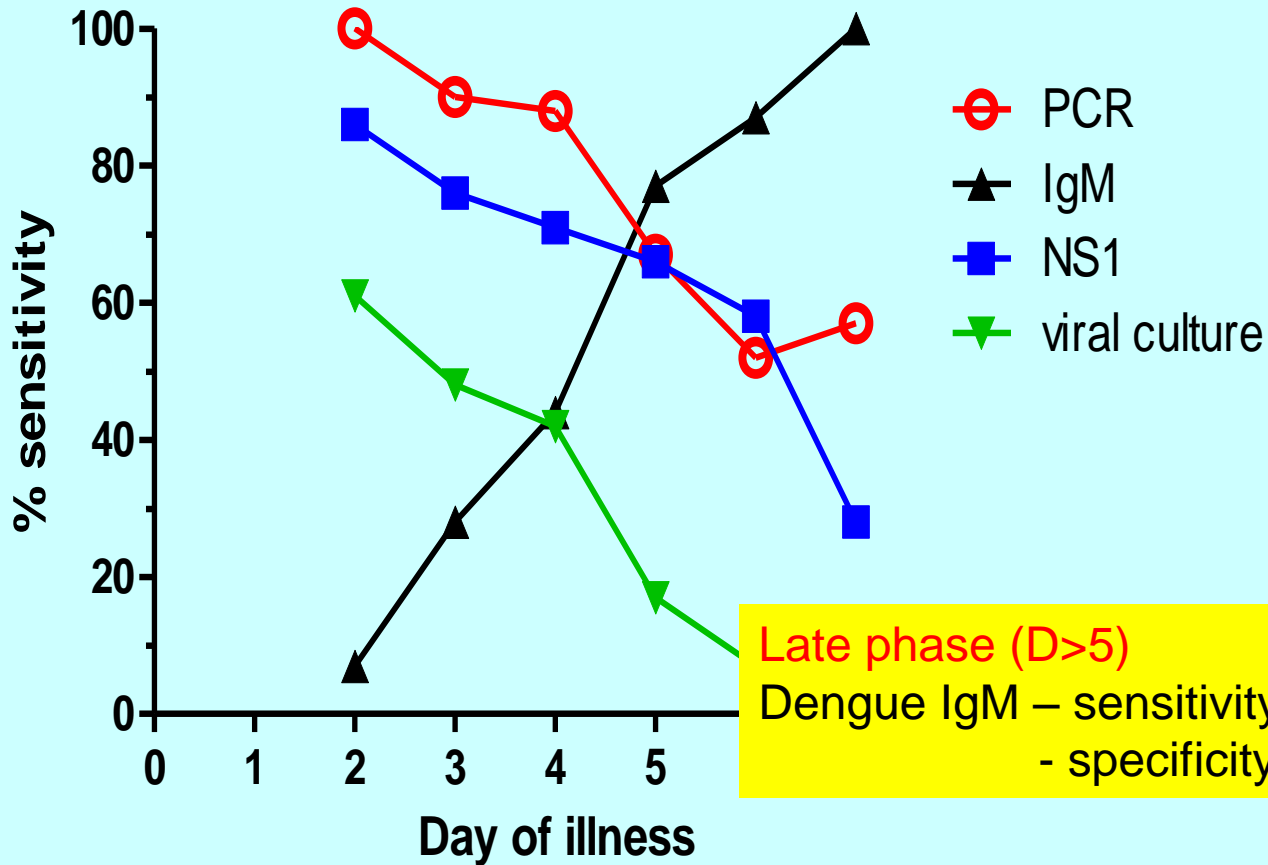
- **Hematocrit** - ความเข้มข้นของเลือด
- **White blood count** - เม็ดเลือดขาว
- **Platelet count** - เกล็ดเลือด

Dengue diagnostic options and sensitivity

Fever phase (D1-5)

NS1Ag – sensitivity 40-70%

- specificity 99%

Late phase (D>5)

Dengue IgM – sensitivity 60% on shock day

- specificity 99%

Ns1 Ag

- Early diagnosis
- Febrile phase < 5 days
- Positive is likely on 1-2 days of illness
- Sensitivity 70%
- Specificity 99%

Combo or Duo test:
Ns1 Ag + IgM, IgG

การเจาะ **Antibody, IgM, IgG > 5** วัน

- เป็นการดูแอนติบอดี หรือดูภูมิคุ้มกัน
- ให้ผลบวก **60%** ในวันที่ซ็อก/ไข้ลง
- ให้ผลบวก **100%** หลังซ็อก **1** วัน
- ก่อนไข้ลง **1-2** วัน (ประมาณวันที่ **2-4** ของไข้) ส่วนมากจะให้ผลลบ

การดำเนินโรคไข้เลือดออก

- ระยะไข้ 2 – 7 วัน
- ระยะวิกฤต 24 – 48 ชั่วโมง
  - ❖ มีการรั่วของพลาสมา
  - ❖ มีความผิดปกติของการแข็งตัวของเลือด
- ระยะฟื้นตัว 3 – 7 วัน

WBC < 5,000 เซลล์/ลบมม

ไข้มจะลงภายในเวลา 24 ชั่วโมงข้างหน้า

ถ้าเป็นไข้มเลือดออก

กำลังจะเข้าสู่ระยะวิกฤติ

กำลังจะมีผลาสมารั่ว

ต้องระวังภาวะช็อก

อาการอันตรายที่ต้องรีบนำผู้ป่วยมาโรงพยาบาลทันที

- ไข้สูง/ ไข้ต่ำลง และอาการไม่ดีขึ้น
- ปวดท้องมาก
- อาเจียนมาก
- ไม่ดื่มน้ำ/ กระจายน้ำ
- กระสับกระส่าย ผุดลุกผุดนั่ง ร้องกวนมากในเด็กเล็ก
- เหงื่อออก ตัวเย็น ตัวลาย เขียว
- ซึมมาก ความประพฤติเปลี่ยนแปลง
- ไม่ปัสสาวะ 4 – 6 ชั่วโมง

Prolonged shock

- > 10 hours untreated - **Death!!!**
- > 4 hours untreated
  - **Liver failure - prognosis 50%**
  - **Liver + Renal failure - prognosis 10%**
  - **3 organs failure (+respiratory failure)
- Prognosis is a miracle!!!**

ระยะเวลาของผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก
4,595 DHF patients, QSNICH

ระยะเวลาที่มีไข้	%
2	2.16
3	10.07
4	41.01
5	30.94
6	11.51
7	2.16
>7	1.44

ระยะเวลาเฉลี่ยในผู้ป่วยไข้เลือดออก **4** วัน

Early diagnosis by **CBC**: Guide for management

Date	HCT	WBC	PLT
Day 2	41	6,500	160,000
Day 3	43	4,200	143,000
Day 4	47	2,300	90,000
Day 5	39		70,000

← BP = 90/70 mmHg, P 118/min

AST/AL:T = **62/59**

A 20-year-old woman
Good consciousness

Case 1 : 21-year-old, 129 Kgs

- Fever for 5 days
- Headache
- Bodyache
- Poor appetite
- Nausea, no vomiting
- Loose stool 2 times/day since yesterday
- T 39 degree, BP 100/70 mmHg, P 94/min, RR 20/min
- Others - WNL, no skin rash

Clinical diagnosis & treatment at OPD ? - Acute gastroenteritis?

- **Send for investigation?**
- **Send home with some medicines?**

Case no. 1 :

A 21-year-old man, 129 kgs

- Hb 15.1 gm%, Hct 45%, wbc 4,350, P 67, L 25, AL 8, **platelet 35,000 cells/cumm.**

Follow up the next day (Day 6)

- Fever 38.1, BP 100/60, P 90, RR 20
- Still nausea, no vomiting
- Poor appetite
- Hct q 6 hrs revealed:
dropped from 45% to 43%,
42% and 41% this morning

Urine

Urine blood +2, prot 3+,
no RBC, no wbc

Early blood transfusion

การดูแลระยะไข้

- การลดไข้
  - ❖ การให้ยาลดไข้พาราเซตามอล, ไม่ให้ aspirin, NSAID, Steroid, ยาชุด
  - ❖ การเช็ดตัว, อาบน้ำอุ่น
- การรับประทานอาหารอ่อน ย่อยง่าย หลีกเลี่ยงสีดำ แดง น้ำตาล
ORS, Fruit juice
- แนะนำอาการอันตรายที่ต้องรีบ นำส่งโรงพยาบาลทันที
- นัดตรวจติดตามทุกวัน ตั้งแต่วันที่ **3** เป็นต้นไป
- รักษาตามอาการ เช่น คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง

ปริมาณการให้ยา

- Paracetamol
- 1 ซ้อนชา = 120 mg
- 1 เม็ด = 325, 500 mg
- ชนิดหยด 0.6 = 60mg
- คำนวณ 10 mg/kg/ ครั้ง
- ในผู้ใหญ่ ครั้งละ 1 เม็ด ไม่เกิน 5 - 8 เม็ดต่อวัน

การคิดคำนวณน้ำหนักเพื่อการให้ยาลดไข้

สูตรการคิด

เด็กอายุ 0-6 ปี = (อายุเป็นปี X 2) + 8 = น้ำหนักที่ควรจะเป็น

เช่น อายุ 2 ปี = (2x2) + 8 = 12 กิโลกรัม

เด็กอายุ 7 ปีขึ้นไป = (อายุเป็นปี X 3) = น้ำหนักที่ควรจะเป็น

เช่น อายุ 8 ปี = 8x3 = 24 กิโลกรัม

การดูแลเบื้องต้นระดับ รพสต/PCU

- ให้การตรวจคัดกรองเพื่อการวินิจฉัย โดยการตรวจทูนิเกตต์
- ให้การดูแลรักษาในระยะไข้ 2 วันแรก
- ส่งต่อผู้ป่วยไปโรงพยาบาลชุมชน
  - ❖ เมื่อมีข้อบ่งชี้ (ปวดท้อง/ อาเจียนมาก เลือดออก ขาดน้ำ)
  - ❖ เพื่อการวินิจฉัย (ส่งไปตรวจเลือด CBC ในวันที่ 3 ของโรค)
- ให้การวินิจฉัยภาวะซี้ออกและให้การรักษาเบื้องต้นในผู้ป่วยที่มีภาวะซี้ออก เลือดออกมาก

การวินิจฉัยภาวะช็อกยาก

เนื่องจากผู้ป่วยจะมีความรู้สึที่ดี

- ไข้ลง แต่มีชีพจรเร็ว
- ความดันแคบ เช่น 100/80, 110/90 มม.ปรอท - ช็อกเพราะพลาสมารั่ว
- ความดันต่ำ เป็นลม หน้ามืด ข ช็อกเพราะเลือดออก
- ชีพจรเบา เร็ว
- ระบบไหลเวียนที่ปลายมือปลายเท้าไม่ดี (กดปลายมือ ปลายเท้าแล้วยังขาวอยู่เกิน 2 วินาที) Capillary refill time
- กระสับกระส่าย ผุดลุกผุดนั่ง
- เอะอะไว้วาย พูดจาหยาบคาย ความประพฤตเปลี่ยนแปลง

การให้สารน้ำในภาวะช็อก ที่ รพสต/ PCU (ไม่มีรถพยาบาลส่งต่อ)

เจาะ Hct, Blood sugar ก่อนให้ IV

ช็อกเกรด 3

- เด็กอายุ < 6 ปี - 5% D/NSS 60 ซีซี/ ชม.
- อายุ > 6 ปี และผู้ใหญ่ - 5% D/NSS 120 ซีซี/ ชม.

ช็อกเกรด 4 (วัดความดันไม่ได้)

- เด็กอายุ < 6 ปี - 0.9%NSS free flow 15-30 นาที แล้วลดอัตราเป็น 60 ซีซี/ ชม.
- อายุ > 6 ปี และผู้ใหญ่ - 0.9%NSS free flow 15-30 นาที 120 ซีซี/ ชม.

การให้สารน้ำในภาวะช็อก ที่ รพสต/ PCU (ไม่สามารถเปิดเส้นได้)

- กระตุ้นให้ดื่ม **ORS**, น้ำผลไม้ ค่อยๆ จิบทีละน้อยๆ ประมาณ **1-2** แก้วระหว่างเดินทาง หรือประมาณ **10** ซีซี/กก/ชม.

ประสพการณ์

Causes of dengue death

- Missed/ Delayed diagnosis - 50-80%
- Prolonged shock - 40%
  - OPD
  - IPD
- Fluid overload - 75%
- Delayed blood transfusion (massive unrecognized bleeding) - 40%

Prolonged shock

Prognosis - Miracle!!!

หายใจลำบาก

What's new in DHF?

วัคซีนไข้เลือดออก

Sanofi Pasteur vaccine

- Licensed in 3 countries: last December (2015)
  - Mexico
  - Brazil
  - Philippines

Chimeric vaccine Yellow fever as backbone

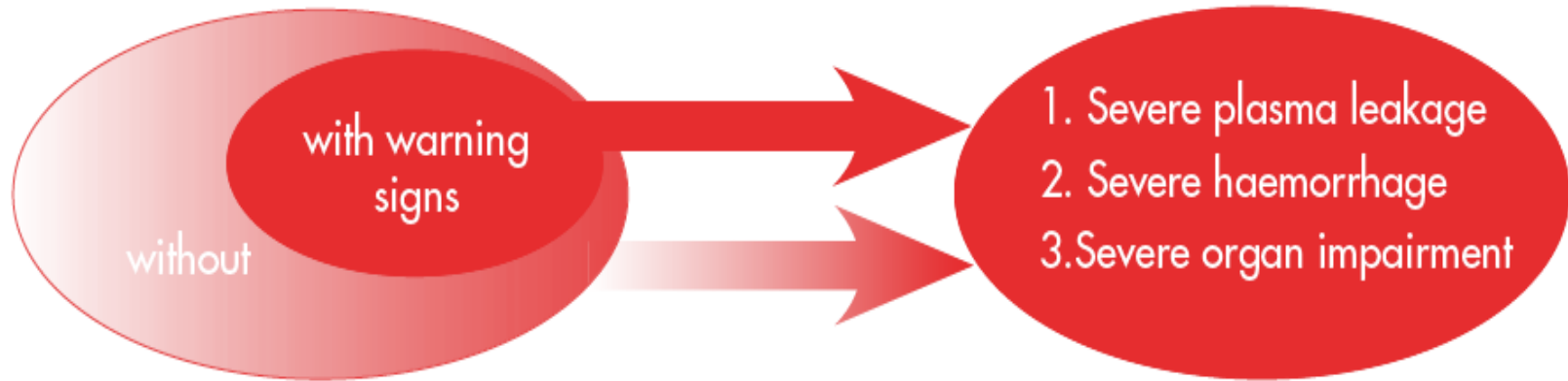
- Overall efficacy 56%
- Not protect against Den 2?
- Effective in > 9 years old

Prevent severe diseases > 90%

Suggest new Classification

DENGUE ± WARNING SIGNS

SEVERE DENGUE

CRITERIA FOR DENGUE ± WARNING SIGNS

Probable dengue

live in /travel to dengue endemic area.

Fever and 2 of the following criteria:

- Nausea, vomiting
- Rash
- Aches and pains
- Tourniquet test positive
- Leukopenia
- Any warning sign

Laboratory-confirmed dengue

(important when no sign of plasma leakage)

Warning signs*

- Abdominal pain or tenderness
- Persistent vomiting
- Clinical fluid accumulation
- Mucosal bleed
- Lethargy, restlessness
- Liver enlargement >2 cm
- Laboratory: increase in HCT concurrent with rapid decrease in platelet count

*(requiring strict observation and medical intervention)

CRITERIA FOR SEVERE DENGUE

Severe plasma leakage

leading to:

- Shock (DSS)
- Fluid accumulation with respiratory distress

Severe bleeding

as evaluated by clinician

Severe organ involvement

- Liver: AST or ALT ≥ 1000
- CNS: Impaired consciousness
- Heart and other organs

QSNICH - OPD 2009

- Admitted 1,500 cases (TT positive + leukopenia)
- TDR 2009: 2 warning signs; abdominal pain & vomiting 30,000 cases

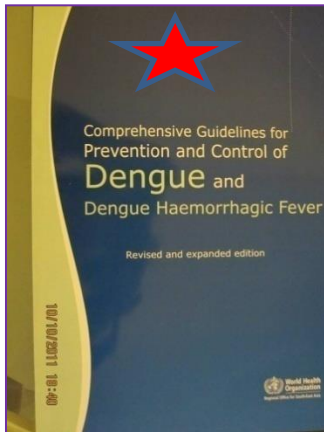
Dengue Classification

WHO SEARO

(1975, 1986, 1997) 2011

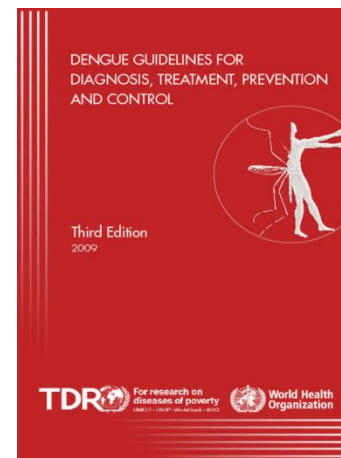
- DF
- DHF
- DSS
- Expanded Dengue Syndrome

Plasma leakage

WHO TDR 2009

- Dengue (D)
- Dengue ± Warning signs (D ± WS)
- Severe Dengue (SD)

Warning signs

QSNICH: June - August 2009

IPD (suspected = TT positive + Leukopenia)

Confirmed dengue			
DF	DHF + DSS	Dengue	D with WS + SD
180	72 + 22	85	160 + 29
180	94	85	189
Non- Dengue			
DF	DHF + DSS	Dengue	D with WS + SD
19	5 + 0	10	13 + 1
19	5	10	14
Total clinical suspected dengue cases			
DF	DHF + DSS	Dengue	D with WS + SD
199	99	95	203

Confirmed = 274/298 = 91.9%

_S; J Med Assoc Thai 2011; 94(3); s74-83.

Lahore, Pakistan Experienced (Sep.-Nov. 11)

- Total suspected cases : 600,000 cases
- Confirmed 20,000 cases (< 4%)
- At the peak: 4,000-6,000 patients/day
- Admission 500-600 cases/day
- Death 10-15 cases per day

Multi-country study: 18 countries

Validation study of the revised classification

	Revised not classified	Dengue without Warning Signs	Dengue With Warning Signs	Severe dengue	Total
Not classify	23	57	159	29	268
DF	7	551	684	75	1,317
DHF	2	8	240	39	289
DSS	0	0	12	76	88
Total	32	616	1,095	219	1,962

Barniol J et al: BMC Infectious Disease 2011,11: 106

During Outbreak

- Screening and triaging is very important:
  - Fever > 3 days
  - Leucopenia (WBC $\leq$ 5,000 cells/cumm.)
  - Thrombocytopenia (Plt $\leq$ 100,000 cells/cumm.)
- Warning signs*
- * 20-30% of DHF/DSS patients have no WSs

Causes of dengue death

- **Missed/ Delayed diagnosis - 50-80%**
(AFI, viral infections, AGE, tonsillitis, pharyngitis,...)
- **Prolonged shock - 40%**
  - OPD
  - IPD
- **Fluid overload - 75%**
- **Delayed blood transfusion (massive unrecognized bleeding) - 40%**

Fluid overload $\longleftrightarrow$ **Bleeding** $\longleftrightarrow$ **Prolonged shock**

Fluid overload

How to reduce CFR

- Early diagnosis: CBC, Tourniquet test, Ns1Ag in unusual cases,
- Prevent prolonged shock:
  - Frequent follow up, with CBC
  - Recommend warning signs for every patients no matter the diagnoses especially when no fever

How to reduce CFR

- Prevent fluid overload: IV is not necessary if platelet $> 100,000$ in most patients, (the use of dextran + furosemide)
- **Early blood transfusion:** especially in cases present with hypotension, fainting, menstruation, red-colored urine, sever abdominal pain, AST elevation, Hct drops or no rising $> 20\%$ of baseline

Prevention and Control

SRRT

- **Response when there is case report in 3 hours!!!**
  - สอบสวนโรค: index case, contact cases, especially in the same areas, travel history,....
  - **Fogging On day 0, 3 and 7 Days**
  - **Get rid of mosquitoes breeding places**

Thank You !!!

**Call center for dengue
at QSNICH:
1415
siripenk@gmail.com**